

Богдан Лубардић
Универзитет у Београду
Православни богословски факултет
Београд
blubardic@bfspc.bg.ac.rs

Свети Сава Српски: задати отац, даровани брат

Светосавска беседа на Православном богословском факултету
Универзитета у Београду 27. јануар 2012.

Ваша Светости, Господине Господине Иринеју! Ваше преосвештенство чествовани оче Декане Иринеју! Ваша преосвештенства Епископи! Високочасни и часни оци наши! Уважене екселенције и добродошли гости! Часни оци и сестре монаси! Господо студенти! Драга браћо и сестре! – пред вама као пријатељима Православног богословског факултета и Српске православне цркве, припала ми је, ево, незаслужена част да поводом данашњег црквеног Празника искажем скромне али искрене речи о великом пријатељу Христа (Лк 12, 4; Јн 3, 29; Јн 15, 14), сâмим тим о вашем пријатељу – о Светом Сави Српском! Зато, како би он сâм препоручио, затражићу од њега благослов и подршку како бих га, иако немушт, покушао достојно међу нас да призовем, Кондаком 1 Акатиста Светом Сави:

„Изабрани од Цара силâ, Господа Исуса Христа, и, благодаћу призвани од краљевскога рода у монаштво и архијерејство, први светитељу Српске Цркве, богоносни оче Саво, допусти нам да Те хвалимо са љубављу од Бога дарованог нам пастира и учитеља...“

1. Идентитет је прича о томе *ко смо*, одакле долазимо и чему идемо. Из тог разлога идентитет је и размишљање о томе *ко сам ја* и ко су моји други. Идентитет је и *свесћ* о том питању. Идентитет је и *савесћ* којом се на то питање тражи или даје одговор, и то уживо: у индивидуалној и колективној историји, пошто никад нисмо сами. Идентитет се остварује утемељењем у осовинским *вредносћима*. А вредности су све оно што служи чистом и добром *живош*у. Свети Сава је наш идентитет јер он је наша основна вредност и наш темељни смисао. Зато **Јован Дучић** њега с правом препознаје као „велики печат српске историје“. О Сави Црква

даје предање као свету причу: да не бисмо изгубили идентитет. Кад Црква о Светом Сави прича, тад он говори. Тад се он обраћа нама из нас сâмих. Јер Цркву је Србима даровао Свети Сава. Он је нас усиновио Богу Оцу у Христу (Кол 3, 3–4). Ми смо стога њихова деца а они наши духовни родитељи. Ништа мање од тога Свети Сава нама није дао. А то нам је Сава могао дати јер се он *идентификовао безосјашно* са Господом Исусом Христом, Сином Бога Живог. Христос и Црква два су лица исте Љубави Бога Оца према људима. Прва страна посматра тебе лично, друга страна посматра нас саборнолично. Љубав Очева према свеколикој твари, видљивој и невидљивој, предата је нама кроз Сина његовог Исуса Христа како не бисмо били плен смрти и како бисмо имали живот вечни, како бисмо тај живот започели у Христу – овде и сада. „Какав дар!“, говори наш Светитељ, „да не умремо никад!“ То је смисао наше личне борбе и саборне историје. То је *иуи* Светог Саве. То је динамика светосавског идентитета. Како је казао **Васко Попа**:

„И земљу од старе хростовине / За стајаће звезде везује / Пере шапе својим
вуковима / Да трагови мрачне земље / На њима не преживе / Путује без пута
/ И пут се за њим рађа“.

Осведочивши се у Христов Пут као Истину, у ту Истину као Живот, Свети Сава је одлучио да се са Христом *поистовећи* – до смрти. Он је то учино за Христа, а Христос за њега. То је *дело*: то је *иуи диван* (Откр 15, 3). То дело Светитељ је остварио испунивши правило побожности и закон богоподобности. Такво законоправило води спасењу и надасве љубави према Богу и свему Божијем. У српскословенском језику израз „идентификација“ преводи се управо речју *поистовећење*. У Цркви као заједници спасења „идентитет“ се утемељује на основу *поистовећења* са животом Исуса Христа, стога и као *живој у Исусу Христју*. С ким се поистоветимо с њим ћемо везати своју судбу: у њему ћемо засновати битије и житије, и будућност. Тај неко, или то „нешто“, биће наш идентитет. Свети Сава је свој идентитет свезао Исусом Христом. Најмлађи син Стефана Немање тако је изгубио Растка, старог себе, а стекао Саву, то јест вечног себе. Он се погрузио у себе, сакривши се греху, а њега је изронио у јавност наше повести Спаситељ. Сакрио се Сава греху, не и слави од Христа. Путовао је он по безданима самопреиспитивања, а допутовао до нас – да нам светошћу постави *ишћање*: ко сте, где сте, чему следујете – и чему све то, ако не води поврх греха, зла и смрти. Ако одговор буде светост, или тежња ка њој, онда српство може реализовати светосавље као свој *идеални идентифицијет*. Лице Савино јесте саподобно Образу Исуса Христа. То је икона оваплоћене божанске Љубави. Та Љубав лично даје смисао, енергију и подршку Савином свеживотном пројекту. То је пројекат *охристјовљења, одуховљења и освећења* српског ро-

да и народа. Другим речима, то је светосавље. Криза идентитета српског народа, и сваког појединца у њему, кад бисмо Саву питали, није друго него криза поистовећења са Исусом Христом. Тачније, наши расколи, лутања, страдања пре свега јесу израз *кидања односа ѿоистѿовећења* са Господом Љубави и његовим Светитељем, Равноапостолом, Архијерејем и Пастиром. А тај пастир учинио је све да израстемо у народ Божији (1Пет 2, 9), Нови Израиљ (Мт 15, 24), како би се отели сваком фараонском ропству. То је назначио **Бранислав Црнчевић** када је казао:

„Не знам стадо толико раштркано / па пастира толико запосленог: / цркве су Савине и Хиландар и Јасеновац, једном руком ваља упалити милион свећа / јеси ли се уморио, Свече“.

Нису нас раштркавали само непријатељи. Ми смо најболније раштркани неозбиљношћу грехâ, као и грешном неозбиљношћу нашег односа према Светом Сави. То је поигравање са нашим идентитетом. Како идентитет не би био упитан упутно је ићи према Сави. Јер он је *загађи ођац, а даровани брађи* – да нас мири, призове памети и на подвиг упутити. То је надасве подвиг *ѿокајања и рада* – пре свега рада на *ѿоме*. Остало ће се од Бога нама додати кроз светитеља у којима је диван (2Сол 1, 10). До тада опомињу речи **Љубомира Симовића**:

„... На Твом смо гробу, оче Саво, оставили штаци, ал’ не стигосмо куд смо наумили!“

2. Пошто је Исус Христос лично *ѿунина мира и ѿубави шѿѿо ѿревазилазе сваки ум* (Фил 4, 7), Свети Сава живот и смисао у Христу штити управо миром и ѿубављу – другим речима, *свеѿѿошћу*. Светост и није друго него *сушѿѿи Свеѿѿи*, то јест Бог. Бог живи ради даривања мира и ѿубави *Друѿѿоме*. Отуд Сава светост штити *Свеѿѿим*: животом по Христу, у Христу, ка Христу и за Христа. Светост је тако себеодрицање које Љубав и Мир дарује *друѿѿом*. Кад то постигнемо у нас се усељују (а) Дух Бога кроз Христа, (б) Божији начин постојања и сâмим тим (в) светост и сви свети, то јест Црква. Како нам је показао Свети Сава као *срѿски образ Хрисѿѿа* – начин *ѿѿѿѿојања* Бога одређен је драговољним *жрѿѿѿовањем*. Жртва и жртвеник, тако, извиру из срца божанског живота: Син је све предао Оцу, а Отац Сину – Духом Светим (Јн 19, 30). И за нас важи: жртва је словесна и богоугодна ако се ѿоме отржемо од себе ради неког другог, у име Бога. То се постиже (а) *ѿокајањем* ради прочишћења, то се пројављује (б) *ѿросвеѿѿљењем* ради учења, то се усавршава (в) *одуховљењем* ради освећења и обожења у Истини. Све то заједно јесте круна славља којем нас призива највећи међу нама – светитељ српски Сава. Претходно је Сава ходао *бѿс*. Савине стопе симболишу разрешење од ѿза богупротивног света. Оне уједно симболи-

шу искреност огољења свег срца, свег ума и све снаге његове пред јединим Светим (Мр 12, 30, 33; Лк 10, 27). Сава је Светом Гором, и касније Светом Земљом, ходао достојно јер је проходао светошћу. Табани груби, образ мекан. Суровост према себи, према другима недоречива благост служења. У босим стопама Савиним видимо то преко потребно покајно самоогољење пред Богом, како бисмо се у Божији благослов обукли. Како би он нама казао, као њему његов телесни отац: „Благословен да си благослове мој“. Свети Сава се пред Богом оголио, али се Христом Богом опасао. Уколико нисмо на то спремни, утолико себе и нашу народно-националну историју самопрепознајемо као разголићену и распојасану. Наше кризе тако нису само кризе идентитета већ и кризе спремности на светост по образу светосавског Христа. Безобразност је тако реч која означава губитак идентитета и светости, губитак достојанства и достојности, односно испалост из повести спасења.

3. Светост јесте једино средство којим се присуство Бога у простору и времену може сведочити и штитити, колико стоји до људи помогнутих Богом. Врлином *свѣтости*, и то Савине, долазе нам и сва богодолична и богоносна *ушемељења* којима српски хришћански народ штити присуство свог свештеног призивања, којим народ стоји и пада. Речју: Свети Сава утемељује светост како се наши темељи не би обесветили, како се не би љуљали нити осипали – никад. У то прониче реч **Војислава Илића**:

„Векови су прохујали, од чудесне оне ноћи, / Векови су прохујали и многи ће јоште проћи – Ал’ то дете јоште живи, јер живи његова слава“.

Другим речима, светост Савина истаче светлост и славу Христа у наше темеље. Она то чини будући да Духом Светим осведочава *јисусѣво Христѣа у сили*. То присуство јесте „крајеугаони камен“ (1Пет 2, 4; 2, 6) што подлежи сваком добром назиданју. Светост Савина осведочава силу Христа као темељну „рекапитулацију“ (Еф 1, 22; 1Кор 15, 24) сваког дамара нашег бића и жића, као фундамент сваке личности, сваке историје, сваког дела – ако желе да преостану. Отуд легат Светог Саве јесте следеће: свака просвета – и манастирска и факултетска – мора да рекапитулира своју *јосвѣћу*, свака власт – и црквена и државна – мора да рекапитулира своју *бесѣрасност*, свака делатност – и дипломатска и културна – мора да рекапитулира своју *духовну обзирност*. Из тих разлога Свети Сава је утемељио литургијски, евхаристијски и причасни *свеулов* наших односа: као благослов нашој будућности – а то је: сједињење са Христом. Једино се евхаристијом можемо у потпуности *јоисѣвѣишии са Христѣом* и са другима. Једино тако можемо обнављати залог идентитета, светости и утемељења у сили Божијој (Рим 1, 16). Врлином описаних подвига Светог Саве ми смо православна *завѣйна*

заједница у Исусу Христу којим се причешћујемо и којим живимо (Еф 8, 10). Ево из уста **Светог Саве** наших заветних устава:

„Ми који смо хришћани обећали смо: молити се своме Богу свагда, држати заповести његове и творити вољу његову. Јер је ‘вера без дела мртва’ [...]. Јер духовна наука није игра, нити речи безумља људских, него је то [...] света вера Божија на којој су основани свети чинови у Христу Господу нашем...“, „као на невидљивом крајегуаоном Камену црквеном“, „ако ово сачувате, бићете блажени од Бога у векове ви који сте примили веру Божију и сачували је у чистоти“.

Управо из тих разлога Свети Сава је утемељио *Законом* правило (посинивши нас Теодосију I, Фотију, Методију) примио *Синодик њравославља* (посинивши нас оцима седам Васељенских сабора: Атанасију, Максиму, Теодори, Дамаскину) и огласио *Беседу о њравој вери* (посинивши нас огњеном Павлу, бистроточном Григорију и златоустом Јовану). Чему ти и такви закони? Закони су ту да *шиишије* Љубав дакле Цркву. Чему та и таква љубав? Љубав је ту да буде мерило правде свих закона: правда сваком крштеном у Христа, и сваком грађанину. Није то претензија на стапање државе и Цркве него је то позив на сарадњу ради *најџојребнијеј*: ради слободе одговорне Истини. Господ Исус Христос узаконјује и заповеда управо *Љубав* према другима (Јн 13, 34; Рим 13, 8). Јер о љубави „висе сав закон и пророци“ (Мт 22, 40; 7, 12). Утолико Господ нама *зайоведа живои џо Светџом Сави*, за Светог Саву, ка Светом Сави. Ми бисмо требали на то да одговоримо, да будемо *одџворни*, па да узвратимо: „Све за Светог Саву, Светог Саву – низашта!“ Нажалост није увек тако... Дотле босоноге стопе Савине остају *стиољови* са којих, као некад са Старог Русика, он, као столп у столпу, баца на нас своје рухо као покривало благослова. То је покривало равноапостолског архијерејства, пастирства, учитељства и светитељства: покривало хришћанског начина наше историје, нације и културе. Како сведочи **Десанка Грачаничка**, из подножја Русика гледајући Растка-Саву:

„... резаће свети оци моје власи; / и душа под небом јутарњим као шева биће високо“.

Светитељ наш је *закон Божији* испунио безостатно. Стога је он изабрани законопологатељ наших најфундаменталнијих установа. А то су *Црква* – као жртвена љубав према ближњем ради васкрсења живота свих и свега, *Држава* – као преговор, договор и правило ради добробити свих и свега у слободи и праву, *Саборности* – као себежртвена солидарност ради добробити и Цркве и Државе, ради добра и наших других, *Завешности* – као верност Истини у Христу, *Светџосавље* – као православље српског стила ради

очувања наше посебности у сабору свих и свега што је Свето. Како казује **Доментијан**, у својој Архиепископији, и Сава и брат му Стефан

„гораху Духом Светим о *исправљениј божестивеном* и о *законје вјерје* светјеј“.

4. У темељима тих установа, као камен у камену, као Бог у времену, као светлост у тами, као оријентир у распућу, стоји Савина делотворећа реч о двојединству праве вере ради правог делања и правог делања ради праве вере. Обоје постоје *дружи ради*. А наш Други је *све*, па и живот свој, *гао друјима*. Зато је наш Сава живот свој поклонιο нама. Одступање од правоверја и правоживља, како наша државна и друштвена криза показују, води у пометњу, расипање и страдање. Катаракта нашег безумља, огрезлост у греху и забораву, закрива катарку Савину која је опловила свет. Она се притом није разбила о спрудове непријатељске. Она није потонула у испалост из свештене повести. Напротив: она је допловила у све што је у свету вредно Богом: у Хиландар као главни град Србије, у Медитеран као утробу цивилизације, у Јерусалим где се васкрсење точи *из* Крста, у Цариград где се добија *јунина* вере, у Студеницу и Жичу где се блато претвара у бронзу да живи као красота, у Исток и Запад, и у још даљи Исток где њега иноверни Султан призна за пријатеља и господина: најзад, укотвила се у Оног који је срце Истока и Запада – у *Исуса Христџа*. Из тих разлога треба да одговоримо Светом Сави који је одговорио Богу. Да одговоримо поштепно – жртвом љубави у Духу и Истини (Кол 1, 6). Та жртва је Савин живот. Наша је дужност да том *жиџију* следујемо. Зато треба да будемо одговорни и да прихавтимо Савину радикалност и Савин рад. Тако ћемо избећи радикалне проблеме. Притом не сумњамо да Светитељ стоји близу – присан као корен, чист као јутрошњи снег – и не двојимо да његова љубав покрива наше недостатке, као снег блато, „како не би храмао“ живот наш. Све нам је дао Свети Сава:

идентитет и пажњу – од Христа

светост и брижност – од Христа

утемељење и верност – од Христа:

дао нам је очишћење, просветљење, обожење

одговорност и одговор – од Христа

завет и обећање – од Христа:

дао нам је Цркву, државу, саборност, заветност и светосавље

наду и будућност – од Оца кроз Христа Духом Светим

дао нам је *себе*

а ми смо себи додали себе и своје без Христа

неки од нас су Светом Сави дали све од себе ради Христа

– како би пред собом, својима и другима „били људи“: људи Христови.

Стога допусти Свети Саво Српски и свехришћански, теологијо, философијо, поезијо и науко наша!, озбиљности наша, да ти молитвено захвалимо, како и доликује, другим делом Кондака 1 Акатиста Теби, ево, неседећи макар у овом часу пред Тобом:

„... а Ти, који имаш слободу пред Господом, моли се непрестано, заједно са оцем и братом својим по телу, Симеоном Мироточивим и преподобним Симоном, за спасење рода свога, православног народа српског, и за нас грешне, избављајући од свих зала, невоља и жалости нас, који Ти кличемо“ радуј се Свети Саво српски светителју и просветителју“.

Нека прва и друга половина Кондака Сави буду јабука нашег здравља и славља: јабука непресечена а сједињена – не јабука раздора већ плод достојан покајања. Радимо на томе. Амин!